AURKIBIDEA

AURKEZPEN OROKORRA 1

1. BALDINTZA PERPAUSAK 11

1.1. KAPITULU HONEN AZTERGAIA ETA DEITUREI BURUZKO ARGIBIDEAK 11

1.1.1. BA–perpaus osagarriak 12

1.1.2. Baldintza perpausa konparazio hitzen osagarri 13

1.1.3. Balio semantiko berezia duten BA–perpaus adjunktuak: helburuzkoak, kontzesiboak 13

1.1.4. BA–perpausez beste baldintza perpausak 14

1.2. BALDINTZA PERPAUSAK ZER DIREN 15

1.2.1. Baldintza eta kausa 15

1.2.2. Baldintza eta denborazko aldiberekotasuna 16

1.2.3. Baldintza eta hipotesia 17

1.2.4. Solas jokoak eta inferentzia bidezko erabilerak 18

1.3. BALDINTZA PERPAUSEN AURKEZPEN OROKORRA 21

1.3.1. BA– aurrizkia 21

1.3.2. BALDIN lokailu indargarria 22

1.3.3. Baldintza perpausaren nolakotasuna 23

1.3.4. Baldintza perpausa perpaus mintzagai gisa 24

1.3.5. Baldintzadun perpausak mendeko perpausak direnean 25

1.3.6. Baldintza perpausen barneko osagai ordena 26

1.4. BALDINTZA PERPAUSEN SAILKAPEN NAGUSIA 27

1.4.1. Baldintza irrealak eta baldintza errealak 27

1.4.2. Aspektu oposizioak baldintza irrealetan 29

1.4.3. Baldintza eta ondore perpausen arteko alegialdiko komunztadura . 30

1.4.3.1. Alegialdiko komunztadura 30

1.4.3.2. Tempus komunztadura arazoak zehar-solasetan 31

1.5. BALDINTZA PERPAUSEN AZTERKETA 32

1.5.1. Alegialdiko baldintza perpausak: baldintza irrealak 33

1.5.1.1. Aspektu burutua duten alegialdiko baldintza perpaus arruntak *(etorri balitz, ekarri balu)* 33

a. *KE* modu morfemaren erabilera iraganaldiko ondore perpaus kontrafaktualetan *(etorri(ko) zatekeen, ikusi(ko) zukeen)* 34

b. Aspektu burutua aditz laguntzailearen partizipio burutuak indartzen duelarik *(etorri izan banintz, ekarri izan banu)* 35

c. Ahalezko adizkera iraganaldian duten ondore perpausak *(etorri balitz, ikus zezakeen)* 36

d. Baldintza eta ondore perpausen arteko aspektu edota tempus komunztadura 36

e. Aspektu burutua duten iraganaldiko kontrafaktualak *(jaio ez baginen)* 38

1.5.1.2. Aspektu burutua ez duten alegialdiko baldintza perpausak 38

a. Baldintza perpauseko aditza: alegialdiko adizkera trinkoa *(balego, baleki)* 39

b. Baldintza perpauseko adizkera: [+burutua] aspektu ezaugarria ez duten alegialdiko adizkerak *(etorriko / etortzen balitz, ekarriko / ekartzen banu)* ... 41
c. Baldintza perpauseko adizkera: aspektu markarik gabeko alegialdiko adizkera perifrastikoa *(etor baledi, ikus baleza)* ... 45
d. Alegialdiko ahalezko adizkera duten baldintza perpausak *(ikus balezake, ikus ahal baleza, ikusten ahal balu, ikusi ahal izango balu)* ... 47
e. Ohar bat alegialdia duten protasirik gabeko perpausez ... 48
1.5.2. Alegialdia ez dakarten baldintza perpausak: baldintza errealak ... 50
1.5.2.1. Aspektu burutua duten orainaldiko baldintza perpausak *(ibili bada, ekarri badu)* ... 51
1.5.2.2. Aspektu burutua duten iraganaldiko baldintza perpausak *(ibili bazen, ekarri bazuen)* ... 52
1.5.2.3. Aspektu burutugabea duten orainaldiko baldintza perpausak *(ibiltzen bada, ekartzen badu)* ... 54
1.5.2.4. Aspektu burutugabea duten iraganaldiko baldintza perpausak *(ibiltzen bazen, ekartzen bazuen)* ... 56
1.5.2.5. Orainaldiko adizkera trinkoa duten orainaldiko baldintza perpausak *((baldin) badator, (baldin) badakar)* ... 57
1.5.2.6. Iraganaldiko adizkera trinkoa duten iraganaldiko baldintza perpausak *(baldin bazetorren, baldin bazekarren)* ... 58
1.5.2.7. Ahalezko adizkera duten baldintza perpausak *(etor badaiteke / bazitekeen, ekar badezake / bazezakeen)* ... 59
1.5.2.8. Aspektu markarik gabeko orainaldiko baldintza perpausak *(etor badadi, ekar badezat)* ... 60
1.5.2.9. *BER* enklitikoa orainaldiko baldintza perpausetan ... 60
1.5.2.10. *NON (ETA) EZ ... –eN* perpausak ... 61

LABURPENA ... 63

2. DENBORAZKO PERPAUSAK ... 71

2.0. SARRERA ... 71
2.0.1. Denborazko perpausen funtzioa ... 71
2.0.2. Denborazko perpausen forma. Menderatzaileak ... 72
2.0.3. Denborazko perpausen barneko ordena ... 75
2.0.4. Denborazko perpausen sailkapena ... 76
2.1. ALDIBEREKOTASUNA ADIERAZTEN DUTEN PERPAUSAK ... 77
2.1.1. Aldiberekotasunaren adierazpen orokorrak ... 77
2.1.1.1. *–eNEAN* ... 77
2.1.1.2. *–eLA eta –eLARIK* ... 82
2.1.1.3. *NOIZ ETA ... BAIT– / –eN* korrelaziozko perpausak ... 85
2.1.2. Aldiberekotasun errepikatua ... 88
2.1.2.1. *–eNETAN* plurala ... 89
2.1.2.2. *–eN BAKOITZEAN, –eN GUZTIETAN, –eN ALDIKAL* ... 89
2.1.2.3. *'Zenbat aldiz –eN ... hainbat aldiz'* gisako korrelazioa ... 90
2.1.3. Aldiberekotasun estua ... 90
2.1.3.1. *–eNEKO* ... 91
2.1.3.2. *–eN ORDUKO* ... 94
2.1.3.3. *–eN BEZAIN LASTER / SARRI / AGUDO / FITE* ... 95

2.1.3.4. *–eN BER* ... 97
2.1.3.5. *–eNAZ BATERA* ... 98
2.2. ALDI DESBERDINTASUNA ADIERAZTEN DUTEN PERPAUSAK ... 98
2.2.1. Aurrekotasuna ... 99
2.2.1.1. *–eN BAINO LEHEN* ... 99
2.2.1.2. *–eN AURREAN, –eN AITZINEAN* ... 100
2.2.2. Ondokotasuna ... 101
2.2.2.1. *–eN ONDOAN* ... 101
2.2.2.2. *–eN OSTEAN* ... 102
2.3. IRAUPENA ADIERAZTEN DUTEN PERPAUSAK ... 102
2.3.1. Iraupenaren aurreko muga ... 103
2.3.1.1. *–eNETIK* ... 104
2.3.1.2. *–eNEZ GERO* ... 106
2.3.1.3. *–eNIK ...–rA* ... 109
2.3.2. Iraupenaren azken muga ... 109
2.3.2.1. *–eN ARTE* ... 109
2.3.3. Iraupenaren tarte osoa ... 112
2.3.3.1. *–eNO* ... 112
2.3.3.2. *–eN BITARTEAN* ... 114
2.3.3.3. *–eN ARTEAN* ... 117
2.3.3.4. *–eN ARTEKO* ... 118
2.3.4. Azken muga adierazten dutenak ezezka emanak direnean ... 118
2.4. DENBORAREN ERREFERENTZIA ESALDI NAGUSIAN DUTEN PERPAUSAK ... 120
2.4.1. NOIZ ETA (ERE) / NOIZ ERE ... BAIT– ... 120
2.5. GERTAKARIAK KRONOLOGIAN KOKATZEN DITUZTEN PERPAUSAK ... 122
2.5.1. DUELA / ORAIN DELA + [zenbatzailea – denbora izena] ... 123
2.5.2. –eNETIK + [zenbatzailea – denbora izena]POSTPOSIZIOA ... 125

LABURPENA ... 127

3. HELBURUZKO PERPAUSAK ... 137

3.1. HELBURUZKO PERPAUSEN BEREIZGARRI BATZUK: ONDORIOA ETA ASMOA ... 137
3.1.1. Perpaus kausalak eta helburuzkoak ... 138
3.1.2. Helburuzkoak eta ondoriozkoak ... 139
3.1.3. Helburuzkoak, kausalak eta ondoriozkoak ... 140
3.2. BESTE ÑABARDURA BATZUK ... 141
3.2.1 Subjektu bizigabea duten perpausak ... 141
3.2.2. Inpertsonalak ... 142
3.2.3. Erabilgarritasuna adierazten duten perpausak ... 142
3.2.4. Helburua ondorio gisa hartua ... 143
3.2.5. Helburua, segida kronologiko hutsa ... 143
3.2.6. Helburua, borondatearen aurkakoa ... 143
3.2.7. Helburua eta konparazio morfema batzuk ... 144
3.2.8. Helburuzko eta baldintzazko perpausak ... 144
3.3. HELBURUZKO PERPAUS MOTAK: JOKATUAK ETA JOKATUGABEAK ... 146
3.3.1. Perpaus jokatuak eta jokatugabeak ... 146

3.3.2. Helburuzko perpaus jokatuak ... 148
3.3.2.1. *–eN* subjuntiboaren marka ... 149
3.3.2.2. *–eNTZAT* formakoak ... 150
3.3.2.3. *NAHIZ* eta *ARREN* lokailuak helburuzko perpausetan ... 151
3.3.2.4. *–eN GATIK* formakoak ... 151
3.3.2.5. *AMOREAGATIK* formakoak (eta beste ohar batzuk) ... 152

LABURPENA ... 155

4. KAUSAZKO PERPAUSAK ... 159

4.1. KAUSAZKO PERPAUSEN IZAERA ... 159
4.2. KAUSAZKO PERPAUS BETEAK ETA AZALPENEZKOAK ... 161
4.2.1. Kausa, arrazoia, motiboa ... 161
4.2.2. Azalpenak ... 162
4.3. KAUSAZKO PERPAUSEN SINTAXI IZAERA ... 165
4.3.1. Kausazko perpaus jokatuak eta jokatugabeak ... 165
4.3.2. Kausazko perpausen mintzagai-/galdegaitasuna ... 166
4.3.3. "Kanpoko" eta "barneko" perpaus kausalak ... 167
4.3.4. Galde-hitzak eta lokailuak kausazko perpausetan eta azalpenetan ... 169
4.4. PERPAUS KAUSALAK OSATZEKO MODUAK ... 170
4.4.1. –eLAKO((T)Z) ... 170
a. Adizlagun ala izenlagun? ... 170
b. *–eLAKO* eta *–eLAKOAN* ... 171
c. *–eLAKO* kausalak galdegai? ... 171
d. *–eLAKO* + ezeztapena: perpaus kontzesiboa ... 180
4.4.2. BAIT– ... 180
a. *BAIT–* aurrizkia ... 180
b. *BAIT–*ekin osatzen diren perpaus menderatuak ... 180
c. *BAIT–*dun perpausaren balioa ... 181
d. *BAIT–* perpausaren kokagunea ... 182
e. *BAIT–* perpausa galde-erantzunetan ... 184
4.4.3. ZEREN (ETA) ... {BAIT-/-eN} ... 185
a. *ZEREN... {BAIT–/–eN}* kausal beteetan eta azalpenetan ... 186
b. *ZEREN ... {BAIT–/–eN}* ezkerreko aldean ... 187
4.4.4. –eNEZ GERO(ZTIK) ... 189
a. *–eNEZ GERO*, kausal ala denborazko? ... 190
b. *–eNEZ GEROZTIK* ... 190
c. Partizipioa + *–eZ GERO((Z)TIK)* ... 191
d. *–eNEZ GERO* perpausaren ezaugarri sintaktiko-semantikoak ... 191
4.4.5. –eNEZ ... 192
4.4.6. NOLA/ZELAN ... { –eN/ BAIT–} ... 194
a. *NOLA–*dun perpausen hitz hurrenkera ... 196
4.4.7. –eN LEGEZ ... 197
4.4.8. ETA enklitikoa ... 198
a. *ETA* enklitikoa azalpenetan ... 198
b. *ZERGATIK*? galderaren erantzun gisa ... 199
c. *BAIT–*en eta *ETA* enklitikoaren arteko antzekotasunak eta aldeak ... 199
d. Juntadura ala menderakuntza? ... 200
e. *ETA* enklitikoaren bidezko azalpenaren kokagunea ... 203

4.4.9.–eLA ETA ... 204
4.4.10. X DELA {BIDE/KAUSA/MEDIO...} ... 205
4.4.11. ZERGATIK + –eN ... 207
4.4.12. ZERGATIK EZEN ... (–eN) ... 208
4.4.13. EZEN ... (BAIT–/–eN) ... 208
a. Lokailu soil gisa (*EZEN + Ø*) ... 209
b. Mendeko perpaus gisa (*EZEN + BAIT–*) ... 209

LABURPENA ... 211

5. KONTZESIO PERPAUSAK ... 215

5.1. SARRERA ... 215
5.1.1. Kontzesio perpausak zer diren ... 215
5.1.2. Bestelako egitura batzuekiko antzekotasuna ... 218
5.1.2.1. Aurkaritzako lokailuak ... 219
5.1.2.2. Aurkaritzako juntadura ... 220
5.1.3. Kontzesio perpausetatik hurbil dauden beste egitura batzuk ... 222
5.1.3.1. Baldintza perpausak ... 222
5.1.3.2. Beste zenbait adberbio-perpaus *(–eLA(RIK), –TUTA, –TURIK...)* ... 224
5.2. KONTZESIO PERPAUSEN EZAUGARRI OROKORRAK ... 225
5.2.1. Menderagailuak: adibideak ... 225
5.2.1.1. *NAHIZ (ETA)* lokailua dutenak ... 226
5.2.1.2. *ARREN* postposiziodunak ... 227
5.2.1.3. *ERE* lokailudunak ... 227
5.2.1.4. *–GATIK* postposiziodunak ... 228
5.2.1.5. *BAINA* enklitikoa dutenak ... 228
5.2.1.6. *ZERNAHI, EDOZER...*: izenordain zehaztugabea dutenak ... 228
5.2.1.7. Galdetzailea dutenak: *ZEIN ERE, ZENBAT ERE* ... 229
5.2.1.8. Banakaritza ... 229
5.2.1.9. *DATORRENA DATORRELA* gisakoak: $Aditza_i$ + –eN ... $Aditza_i$ + –eLA ... 229
5.2.1.10. Ø: Kontzesio-gailu berezirik gabeak ... 230
5.2.1.11. Aditz jokatugabea duten moldeak ... 230
5.2.2. Kontzesio perpausen funtzioa ... 231
5.2.3. Kontzesio perpausen kokagunea ... 233
5.2.4. Kontzesio perpausen barne-hurrenkera ... 234
5.2.5. ERE lokailuaren garrantzia kontzesio perpausetan ... 235
5.2.5.1. *ERE* kontzesio perpausetan ... 236
5.2.5.2. *ERE* aurkaritzako lokailuetan ... 237
5.2.6. Aurkaritzako lokailuak kontzesio perpausen indargarri ... 238
5.2.7. Aditzaren elipsia ... 239
5.2.8. Zein aditz motarekin egin daitezkeen kontzesio perpausak ... 240
5.2.8.1. Aditz jokatuak / jokatugabeak ... 240
5.2.8.2. Aditzaren modua: indikatiboa / subjuntiboa ... 241
5.2.8.3. Alegiazkoak ... 241
5.2.8.4. Ahalezkoak ... 242
5.2.8.5. Aginterazkoak ... 242
5.2.9. Kontzesio-gailuen metatzea ... 242
5.2.9.1. *NAHIZ (ETA) + ARREN* ... 242

5.2.9.2. *NAHIZ ETA + BA–... ERE* ... 243
5.2.9.3. *ARREN + ERE*: aditz jokatugabeekin batez ere. ... 243
5.2.9.4. *–TUAGATIK + ERE*: aditz jokatugabeekin ... 243
5.2.9.5. *–eLARIK + ARREN* ... 243
5.2.9.6. Perpaus nagusian aurkaritzako lokailua: ikus (17-22) eta (185-187) adibide sortak ... 244
5.3. KONTZESIOA ADIERAZTEN DUTEN EGITURAK ... 244
5.3.1. NAHIZ lokailuaren bidez eratutako kontzesio perpausak ... 244
5.3.2. ARREN postposizioa dutenak ... 250
5.3.3. –GATIK postposizioa dutenak ... 252
5.3.4. BAINA enklitikoa dutenak ... 253
5.3.5. –eLA(RIK) menderagailua dutenak ... 257
5.3.6. (BALDIN) BA–... ERE, baldintzazkoetan oinarrituak ... 261
5.3.7. GALDETZAILEA + ERE + BAIT–/–eN: NOR ERE BAIT–/–eN, ZEIN ERE BAIT–/–eN, ... 263
5.3.8. Banakaritza-egiturak ... 265
5.3.9. Perpaus erlatiboa duen kontzesio moldea: DATORRENA DATORRELA gisakoak ... 267
5.3.10. EDO–galdetzailea / galdetzailea-NAHI + –eLA / –eN + (ERE) ... 269
5.3.11. Kontzesioa adieraz dezaketen beste zenbait molde ... 271
5.3.11.1. *EZ DELAKOAN ERE* ... 272
5.3.11.2. *BAIT–* ... 272
5.3.11.3. *ETA* ... 273
5.3.11.4. *–eLA(RIK)* ... 274
5.3.11.5. *–eLAKO* ... 274
LABURPENA ... 275
6. MODUZKO PERPAUSAK ... 287
6.1. SARRERA ... 287
6.2. *–ELA* ETA *–ELARIK* ATZIZKIEZ MARKATURIKO PERPAUSAK ... 289
6.2.1. –eLA eta –eLARIK atzizkien erabilera ... 289
6.2.2. –eLA/–eLARIK atzizkidun moduzko perpausak tradizioan ... 289
6.2.3. –eLA/–eLARIK atzizkidun perpausen kokapena ... 293
6.2.4. –eLA eta –eLARIK morfemen balioak eta trukagarritasuna ... 293
6.3. ARDATZ GISA IZENA HARTZEN DUTEN PERPAUS ERLATIBOAK ... 295
6.3.1. Azalpena ... 295
6.3.2. Adibideak ... 296
6.3.2.1. Antz: *antzera* ... 296
6.3.2.2. Arau: *arau, arabera, araberan* ... 297
6.3.2.3. Era: *eran, erara* ... 297
6.3.2.4. Gisa: *gisan, gisara* ... 297
6.3.2.5. Modu: *moduan, modura* ... 297
6.3.2.6. Molde: *moldean, moldera* ... 298
6.4. ARDATZ GISA ADITZONDOA HARTZEN DUTEN PERPAUS ERLATIBOAK ... 298
6.4.1. Azalpena ... 298
6.4.2. Bezala ... 298
6.4.3. Legez ... 299

6.5. GALDETZAILE BATEKIN HORNITURIKO MENDEKO PERPAUSAK ... 299
6.6. SASIMODUZKOAK ... 299
LABURPENA ... 301
BIBLIOGRAFIA ... 307
A.- BIBLIOGRAFIA ... 307
A.1.-Literatura lanak ... 307
A.2.- Aldizkariak, gramatikak, hiztegiak ... 317
B.- BIBLIOGRAFIA ERA LABURTUAN ... 318
B.1.- Literatura lanak ... 318
B.2.- Aldizkariak, gramatikak, hiztegiak ... 325
GAI AURKIBIDEA ... 327